

Kalle Sveidqvist berättar om Långhundraleden vid Hbf Sockenstugans Vänner i Funbos årsmöte 20 mars 2016

Jag heter Kalle Sveidqvist och kommer närmast från Vaksala prästgård, där jag har bott mest hela mitt liv. Jag känner mig väldigt hemma i Funbo eftersom jag har haft många upplevelser här. Jag har ofta varit i Funbo. Men det kan vi ta en annan eftermiddag och berätta om.

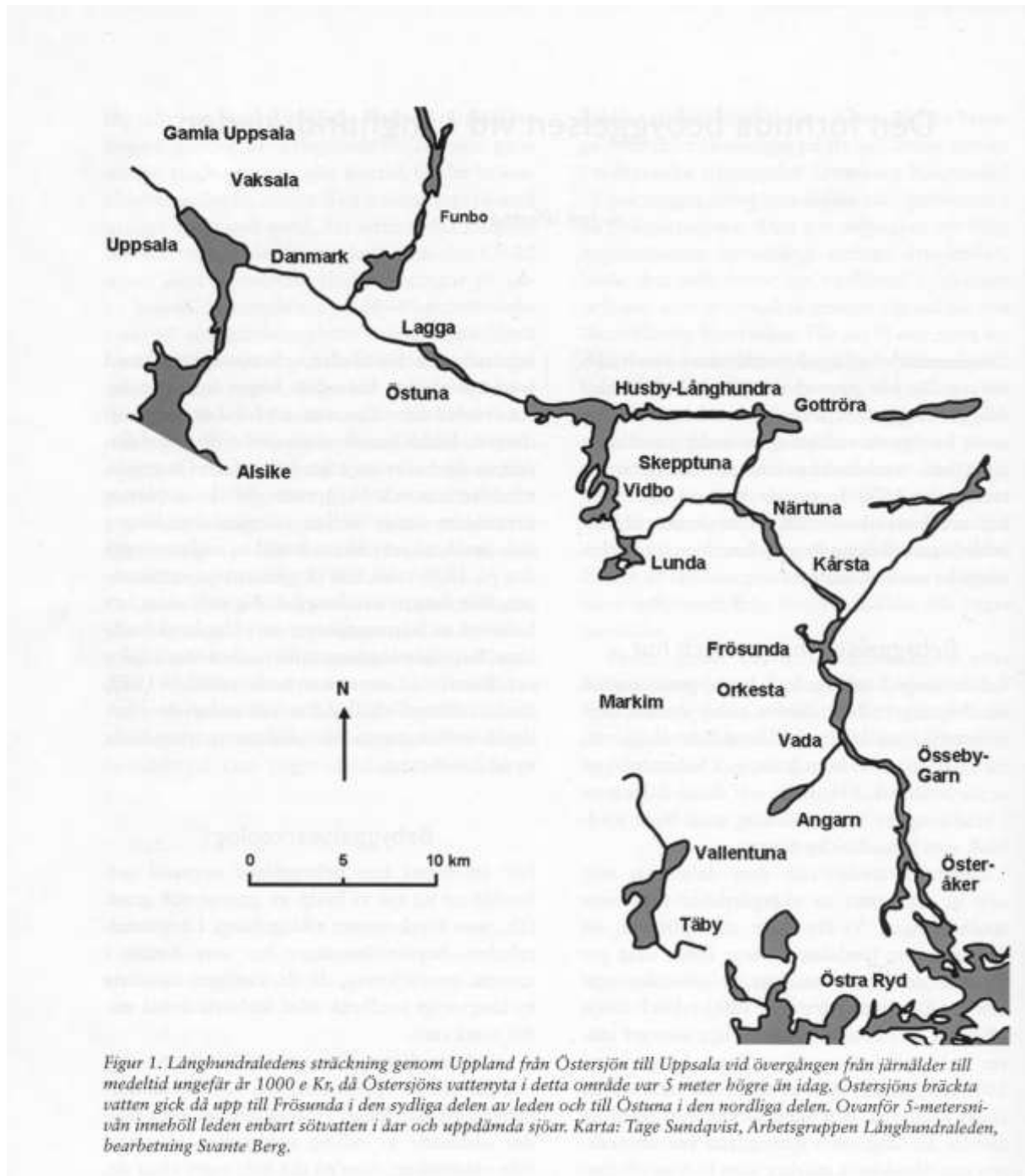
Jag är här för att informera om Arbetsgruppen Långhundraleden och vad vi sysslar med där. Det är en sammanslutning av föreningar utmed den tänkta segelleden, farleden, mellan Åkersberga, Trälhavet och Uppsala.

Så här såg det ut för fyratusen år sedan.

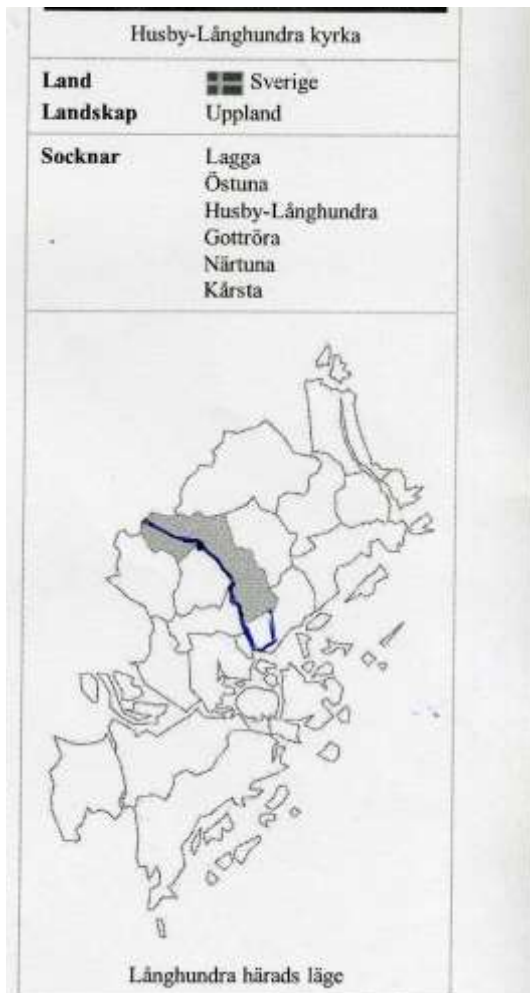
Då kunde man åka i stort sett vart som helst mellan alla öar som fanns. Vart efter som landhöjningen pågick så ändrades ju landskapet.

Så här såg det kanske ut för tusen år sedan.

Då var det inte längre en arkipelag utan då hade det blivit en farled. Då var den så grund så att den hade spelat ut sin roll som farled. På kartan ser man ju vad det handlar om. Långt in på medeltiden fanns det sjöfart ända upp till Närtuna, från Åkersberga upp till Närtuna. Här uppe hade det blivit lite kärvt att ta sig fram. Jag gissar att man inte kunde segla obehindrat här efter år 700 e.Kr, alltså för fjorton hundra år sedan. Då hade dess betydelse för att ta sig till Uppsala upphört.

Hur kommer det sig att projektet Långhundraleden har blivit så omtalat? Först och främst beror det på att själva leden, som vid sidan av leden via Sigtuna, var den viktigaste infarten till centrala Uppsalaområdet. Namnet Långhundraleden är sent påkommet av en arkeolog som heter Björn Ambrosiani, i samband med hans arbete om handelsleder i Mellansverige.

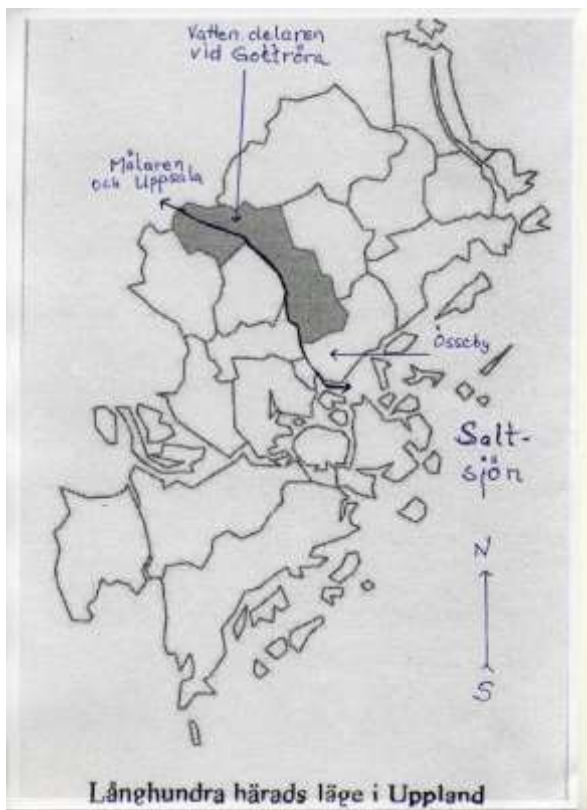

Här har vi en del av en häradskarta, där man ser hur de olika häraderna är belägna men Långhundra härad skär Attundaland mitt itu. Då funderar man på hur det kommer sig.

Häradsindelningen förknippas med den första skattskrivningen, då det gällde att beskatta allmogen. Då delade man in landet i härader, det kallas för ledungsväsende.

Det var cirka hundra byar i ett hundare, som det kallades. Man skulle ju betala någon slags skatt och de skulle antagligen ställa upp med hundra man, när det blev någon form av krigshändelse. Tidigare hade det nog varit en väldig villervalla men nu blev det mer organiserat. Hundra man räckte till att bemanna två fartyg eller kanske ett. Något krigiskt handlade det om.

När det inte längre var nödvändigt att bemanna t.ex. fartyg fick de leverera dagsverken för andra ändamål, som att bygga slott, broar och annat. Sedan har den här organisationen fortsatt ända in i våra dagar. Det skatteväsende vi har idag bygger på den här organisationen. Det har dock varit under ständig förändring.

Just det att Långhundra härad klipper av Attundaland som det gör, kan man ju undra vad det hade för uppgift i detta system. Här får fantasin spela fritt eftersom det inte finns någon som har skrivit ned detta. Vi har bara indikationer på att det kan ha sett ut så.

Jag har ritat in Långhundraladen och den går i kanten av Långhundra härad. Även Össeby är med, så den gick ända fram till Trälhavet. Man kan tänka sig att det inte kunde komma in några främmande fartyg, eftersom man då spärrade av dem direkt. Någon funktion har det. Man kan tänka sig att bönderna i Långhundra hade en annan uppgift än de andra, nämligen att de skulle serva farleden.

Arbetsgruppen Långhundraleden bildades 1979 och vi har jobbat med att undersöka det mesta utmed leden, forska och gräva.

Här har vi hittat hållristningar bland en flock med kor.

Hållristningarna från bronsåldern som hittades den 8 juni 2011 i Gottröra väckte stor uppmärksamhet på lokalorten.

Här har vi en vattendelare, se kartan ovan. När man kom upp till Långhundra så tog "diket" slut. På andra sidan gick ett "dike" åt andra hållet, mot Uppsala i Storån. Där har vi grävt och då hittade vi en slags spärr, precis där det var som högst. Det var en fantastisk anläggning som är kanske ända upp emot hundra meter lång. Den består av en mängd pålar som är nedkörda i marken med stockar på tvären. De är daterade till att vara 2 300 år gamla. Då var det aktuellt att kunna försvara sig.

Pålar frilagda vid utgrävningen av en anläggning över Långhundraleden vid Västra Rickeby, Gottröra.

Det var lite om bakgrunden.

Tacitus (100 år e.Kr.) säger: Svionernas samhällen ligger ute i själva oceanen och de har skepp och många hästar.

Sedan beskriver Jordanes (550 e.Kr) lite grand om handeln i vårt område, att det var handel med sobelskinn som kom från Nordkalotten.

Adam av Bremen har (c:a 1070 e.Kr.) skrivit om hednatemplet i Uppsala. Han hade själv aldrig varit där, utan han sände andra gubbar för att titta på förhållandena.

Det står t.ex. att marknaden i Uppsala var vid vårdagjämningen och att man firade högtider där. Man hade hedniska fasoner för sig i nio dagar.

Man hängde upp nio föremål i träden varje dag, en människa och åtta djur. Det var en stor högtid med massor av festliga aktiviteter.

Snorre Sturlasson har också skrivit om detta och lite står det i Upplandslagen (1296), " *tre folkland väljer och vräker kungar vid Mora sten*".

Jag har även en del uppgifter ur Hansans historia där de beskriver den hedniska marknaden i Uppsala vid kristendomens införande. Det blev lite kärt för skinnhandlarna eftersom de inte ville bli kristnade. Biskopar och präster motarbetade dem, vilket fick till följd att handeln flyttades till andra sidan av Bottenviken och troligen mot Uralbergen. Där har den pågått ända in i våra dagar.

Här är en gammal karta från 1638 där man kan se leden inritad.

Bild 1. Utdrag ur Upplandskarta av Henricus Hondius, 1638.

Den måste vara gjord efter hörsägen, eftersom man har ritat in en led upp till norra Uppland från Gamla Uppsala ända upp till Skärplinge. Där kan man nästan åka nu, det är bara någon kilometer att bära båten.

Jag har en egen fundering beträffande skinnhandeln, då norrlänningarna kom via Bottenvikens is med slädar och skinn. När de kom ner till våra trakter tog ju isen slut.

Det här skedde vid vårdagjämningen och sydlänningarna kom med sina skepp söderifrån. Vad är då naturligare än att de gick iland vid Uppland och höll marknad där?

Biskoparna flyttade ju distingsmarknaden, först var den vid vårdagjämningen, då var det ju alla tiders för skinnhandlarna som kom norrifrån.

Biskoparna ändrade dock tiden för marknaden till distinget i början på februari, vilket ledde till att skinnhandlarna inte hann fram i tid till marknaden.

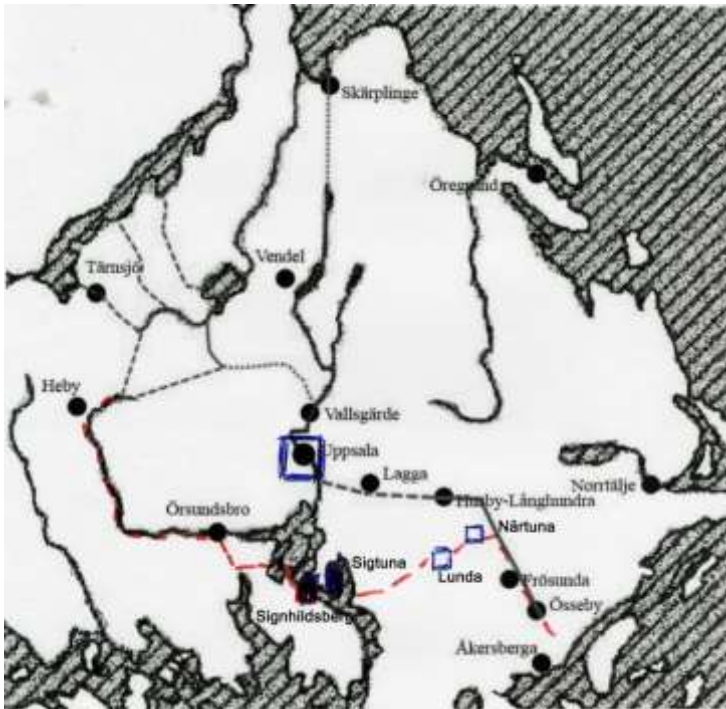

Här har vi en karta där man ser hur de kan tänkas ha farit.

Då kom de in här långt nere via Långhundraleden.

Strax nordväst om Lagga kommer ju Funboån ut.

Man kan ju inte ha åkt Långhundraleden utan man har antagligen åkt Mälaren ut (via Sigtuna?) Tidigare, innan vikingatid, var det ju naturligtvis aktuellt med Långhundraleden.

Här har jag gjort en annan skiss. Det är egentligen samma som tidigare men jag har lagt in marknadsplatser som Uppsala, Närtuna, Lunda, Sigtuna och Signhildsberg. Då kan man tänka sig att om det var "tjurigt" att komma fram här (vid Husby-Långhundra) stannade sydlänningarna här nere (Närtuna och Lunda) i sina stora båtar. Skinnuggubarna som kom från Dalarna och Norrland fick åka dit bäst de ville.

Det finns indikationer på att de har åkt förbi Örsundsbro. Det finns ortnamn som Dragby och Draget vilket bekräftar det. Sedan har man kommit över från Hjälstaviken över till Signhildsberg. Man ska ju ha i åtanke att vattennivån i Hjälstaviken och Mälaren var c:a 7 m högre vid den tiden än den är idag.

Vi har ju forskat och provat, här är vi ute och drar en båt över Lundaåsen vid Vidbo ifrån Sigridholmssjön till Halmsjön.

Det gick som en dans att dra en båt från det ena vattendraget till det andra. (De som har kört i skogen skrattar väl åt det här, att man har två hästar framför, det var inte alls svårt.)

Sedan har vi varit ute och seglat och provat alla möjliga leder. Det här är en rekonstruktion av en båt som hette Freja.

Det är en rekonstruktion från arkeologiska fynd ute i Söderbykarl. Den är från 100 år e. Kr och man har gjort en kopia, som vi har varit ute och åkt med. Det var riktigt kul.

Arbetsgruppen Långhundraleden fortsätter med forskning om leden och dess närområde. Sigge Rahmqvist, som kommer efter mig, vet det mesta om tiden från medeltidens början. Vi har gett ut två böcker, *Långhundraleden, en seglats i tid och rum* och *Nytt ljus över Långhundraleden*.

Vi sökte stöd och fick stöd från alla möjliga ställen: Vitterhetsakademin, kungen, länsstyrelser osv.

När den här boken gavs ut, så var den redan betald på grund av allt stöd. Sedan såldes den som "smör i solsken".

Det var en del som var fantastiskt duktiga på att sälja, så vi har en massa "kulor i kassan".

Det gäller att vi hittar på någonting för att ha möjligheten att fortsätta att jobba med detta. Vi kan ju ha lite kul samtidigt, det är viktigt att föreningarna fortsättningsvis är med och stödjer oss.

Ni i Funbo är ju nya medlemmar i Arbetsgruppen Långhundraleden, så vi vill ju naturligtvis hälsa er välkomna och vi hoppas på er medverkan i det fortsatta arbetet.

Nu tackar jag för mig.